

‘Het ademt alles leven en vrolijkheid’

Het speciaal onderwijs in Drachten (1932–1962)

De centrumfunctie die Drachten op het vlak van het voortgezet onderwijs in de eerste helft van de eeuw was gaan vervullen, ging het na de oorlog ook innemen voor het buitengewoon onderwijs (blo, nu speciaal onderwijs). Tussen 1949 en begin jaren zestig kwamen in Drachten de eerste twee vormen van dit onderwijs tot stand. Men richtte zich aanvankelijk uitsluitend op kinderen met een lichte verstandelijke beperking. Deze periode is te beschouwen als de opbouwfase van het speciaal onderwijs in Drachten. Tussen 1961 en circa 1985 werden er nog vijf nieuwe schoolvormen aan toegevoegd. Hierna kwamen er geen nieuwe schooltypen meer bij. In dit artikel wordt de eerste fase beschreven, in een later nummer de periode tot midden jaren tachtig.

■ Vooroorlogse initiatieven

In de jaren dertig ging een klein aantal kinderen uit Drachten naar de blo-school in Groningen. Ze verbleven door de week in een pensiontehuis. Enkele ouders vroegen in 1932 een financiële tegemoetkoming van de gemeente want het kostgeld van f 300,- per jaar was voor hen een zware last. Deze verzoeken vormden de aanleiding tot het eerste openbare initiatief voor buitengewoon onderwijs. De gemeente onderzocht hoeveel ‘achterlijke’ kinderen op de Drachtster scholen zaten. Dat bleken vijftientig te zijn. Maar in de crisistijd waren de geldmiddelen krap: ‘De tijdsomstandigheden zijn er verder niet naar en de zorgelijke financiële positie laat ten eenenmale niet toe, dat de gemeente thans uitgaven van deze soort tot zich trekt ... hoe sympathiek het ons overigens ook is in gevallen als dit steunverleenend op te treden.’

Medio 1938 namen de onderwijzers het voortouw. De afdeling Drachten van de Vereeniging van Christelijke Onderwijzers kwam bijeen om over de oprichting van een blo-school te praten. Dit leidde tot de oprichting van de Vereeniging voor Christelijk Buitengewoon

Lager Onderwijs (VCBO) waarbij zestien schoolbesturen zich aansloten. Het gemeentebestuur, verantwoordelijk voor het openbaar onderwijs, werd toen ook weer actief. Zij verzocht de gemeenteartsen onderzoek te doen naar potentiële leerlingen, waarna de schoolhoofden werd gevraagd de ouders van de ‘in aanmerking komende achterlijke kinderen’ te motiveren voor dit onderwijs.

April 1939 vond de oprichtingsvergadering voor een openbare blo-school plaats [1]. De twee richtingen kwamen overeen één school te bouwen waarin beiden onderdak zouden krijgen. Ieder zou zijn eigen lokalen krijgen en ruimtes die niet permanent gebruikt werden, waren voor gemeenschappelijk gebruik. Dit werd een synthese-school genoemd. Maar de oorlog brak de plannen af.

■ ‘Een nieuwe tak van onderwijs’

Na de oorlog lukte samenwerken niet meer. Orthodox-christelijke kringen vreesden dat de christelijke opvoeding in het gedrang zou komen in een syntheseschool. En de openbaren konden ‘net út ‘e rie komme’ over de samenwerking. De oude tegenstellingen staken de kop weer op.

De gemeenteraad nam in 1947 het principebesluit om openbaar buitengewoon onderwijs mogelijk te maken voor kinderen met een verstandelijke beperking, toen zwakzinnigen of achterlijke kinderen genoemd. Drie

► 1 *Leeuwarder Courant* 14 april 1939. Verslag van de oprichtingsvergadering voor een openbare blo-school. De vergadering, waaraan nogal wat partijen deelnamen, was van mening dat ‘een dergelijke inrichting van onderwijs in een centrum als Drachten uitstekend op haar plaats is’.

motieven werden daarvoor aangevoerd. Eerstens waren er humanitaire motieven: 'De idee, dat voor de achterlijke (debiele en imbeciele) kinderen iets moet worden gedaan [...] wint steeds meer veld.' Verder was het van belang dat ze zichzelf in de toekomst konden redden en deel konden nemen aan het productieproces. In de wederopbouwjaren moest iedereen meewerken het land er weer bovenop te helpen en ook van mensen met een beperking werd een bijdrage verlangd. De derde reden was dat deze kinderen het reguliere onderwijs remden.

Twee naoorlogse problemen zorgden voor extra moeilijkheden: het tekort aan bouwmaterialen en de woningnood. De gemeente kocht grond in de Hof van Edenlaan om de openbare school te bouwen maar kreeg van het Ministerie van Wederopbouw slechts toestemming voor de aanschaf van slecht materiaal voor de bouw van een semipermanent gebouw. Op 1 februari 1949 werd de mlk-school (toen debielschool geheten) geopend waarmee het eerste buitengewoon onderwijs in Drachten een feit was. Er waren vier lokalen, een overblijflokaal en een keuken. Gedeputeerde Okkinga in zijn openingsspeech: 'Deze kinderen, voor wie de maatschappij vaak zo ruw en onbarmhartig kan zijn, kunnen worden opgeheven tot mensen voor wie het leven waarde heeft ...'. Een rondgang door de school ontlokte hem de uitspraak: 'Het ademt alles leven en vrolijkheid.'

J.H. Botterweg, het eerste schoolhoofd, bleef tot 1 februari 1977. Hij was altijd bezig de belangen van kinderen en ouders te behartigen. Meester Botterweg was een begrip. Bij de start telde de school drie leerkrachten en veertig leerlingen, waarvan vijfentwintig afkomstig waren van het kindertehuis in Olterterp. Van meet af aan was het een streekschool. De omringende gemeenten hadden voor de oorlog hun medewerking al toegezegd.

De VCBO liet haar oog vallen op het statige pand Noordkade 52 [2]. Met moeite gaf de gemeente ak-

koord op het onttrekken van het pand aan de woonhuis-bestemming. In september 1949 opende ook de christelijke school haar deuren. In de gemeenteraad vond nog een pittige discussie plaats over de financiële tegemoetkoming. Met één stem verschil werd een compromisvoorstel aangenomen: de christelijke school kreeg 75 procent gesubsidieerd.

■ 'De praktijk van het leven'

Beide scholen lieten in de jaren vijftig een snelle en omvangrijke toestroom van nieuwe leerlingen zien. Botterweg ging fietsend de scholen in de regio langs om leerlingen voor zijn school op te sporen. Jaarlijks groeide het leerlingenaantal van de twee scholen met ongeveer twintig. De openbare school nam in 1957 haar zesde leerkracht aan, de christelijke telde in 1959 inmiddels 124 leerlingen. Hoewel het mlk-scholen betrof, namen beide vanaf het begin ook zeer moeilijk lerende kinderen op (zmlk-leerlingen, toen imbecielen genoemd). Al een maand na de opening klom Botterweg in de pen om voor de laatsten een aparte school geopend te krijgen. Met ingang van 1950 werden zijn zmlk-leerlingen ondergebracht in een noodgebouw met eigen ingang, zodat het 'voor de buitenwereld twee scholen' waren.

Het onderwijs was vooral gericht 'op de praktijk van het leven'. Er werd bijvoorbeeld aandacht geschonken aan leren telefoneren, boodschappen doen, dienstregelingen gebruiken en veel aan handvaardigheidstraining gedaan. Ook verkeerslessen [3] en maatschappelijke oriëntatie kregen de nodige aandacht. Een blijvend probleem was de weerstand onder ouders om hun kind naar dit type onderwijs te sturen. De schoolhoofden deden er veel aan om hun scholen positief voor het voetlicht te brengen, bijvoorbeeld middels krantenartikelen en het houden van lezingen. Ook stelden ze de school beschikbaar voor andere activiteiten als bloeddonatie en vergaderruimte. Beide scholen kampten continu met huisvestingsproblemen en waren al snel veel te klein. De openbare

◀ 3 Schoolreisje van de christelijke mlk-school naar het verkeerspark in Assen, begin jaren zestig. Verkeerslessen waren belangrijke lesstof. Een schoolreisje naar het verkeerspark sloot daar goed op aan.

◀ 2 De christelijke school was van 1949 tot 1959 in dit pand aan de Noordkade gevestigd. Op de eerste schooldag heette schoolhoofd W.C. van der Waal elf kinderen welkom. Al snel kwamen er meer.

De nieuwe openbare blo-school, die gisteren in Drachten geopend is, telt vijf lokalen en een juweeltje van een huiskamer, die fungeert als oefenlokaliteit voor de meisjes van de huishoudgroep.

Drachten kreeg bijzonder mooie nieuwe blo-school

▲ 4 *Leeuwarder Courant* 5 oktober 1960. De nieuwe Hof van Eden-school in 1960. Op de voorgrond het plastic dat een opvliegende vogel voorstelt. In het ontwerp moest de kamer van de onderwijzeres bij de keuken aangepast worden 'daar de meisjes, wanneer ze in de keuken werken, beslist voortdurend toezicht nodig hebben. Anders wordt er geknoeid en gesnoept.' In 1949 was voor de Hof van Edenschool als vestigingsplaats gekozen omdat dit dicht bij het busstation lag en er dan geen speciaal vervoer meer geregeld hoefde te worden.

► 5 *De Feanster* 11 februari 2016. De vleugelschool voor zmlk-leerlingen aan de Klokhuislaan bij de opening in 1962. De school werd officieel geopend door N.Y. Vlietstra, landelijk inspecteur voor het buitengewoon onderwijs. Hij uitte zijn waardering voor de samenwerking en sprak de woorden: 'Het kenmerk van democratie is eerbied voor anderen.'

school was bovendien bijna niet warm te krijgen. Het was er soms niet warmer dan tien graden. Bij regenachtig weer zaten de jongens

met hun leesboekje rond de kachel. Het invoeren van nieuwe lesmethoden stuitte af op ruimtegebrek. Het vinden van personeel was eveneens moeizaam. Er was in de jaren vijftig een tekort aan onderwijzers, de matige omstandigheden in deze scholen vormden een extra hindernis om leerkrachten aan te trekken.

■ Drie nieuwe scholen

Rond 1960 werden drie nieuwe scholen gebouwd. De christelijke school opende in 1959 haar nieuwe vestiging met zes lokalen aan het Paradyse en kreeg de naam Immanuel. De openbare school opende een jaar later op de plaats waar ze al zaten haar nieuwe gebouw en hield de naam Hof van Eden-school [4]. Het semipermanente gebouw, bedoeld voor twintig jaar, haalde deze termijn bij lange na niet. Deze nieuwe school telde vijf lokalen. De derde was de imbecielenschool aan de Klokhuislaan (1962) [5]. Nu lukte de samenwerking wel. Beide richtingen wilden graag een aparte zmlk-school maar konden niet aan de wettelijke eis van minimaal drie klassen of 35 leerlingen voldoen. Samen vulden ze vier klassen. Elk kreeg in het nieuwe schoolgebouw twee lokalen en een eigen ingang. Dit garandeerde dat 'de zelfstandigheid van iedere school niet wordt aangetast', maar 'de tussendeur zal altijd open staan.' Het sport- en speellokaal en de onderzoekskamer waren voor gezamenlijk gebruik en in het middengedeelte van de school. Het heette een vleugelschool.

Ook enkele werkmaterialen zouden gezamenlijk gebruikt worden: een matenpers, weeftoestel en breimachine. Mattenweven was decennialang het werk waar deze leerlingen voor klaargestoomd werden. Maar Sinnema, het toenmalige hoofd van de christelijke school vond het een verouderd idee. Hij wilde er niet meer in investeren.

Botterweg wilde het nog niet opgeven en wist dat in de opslagplaats van sociale werkplaats De Brug nog een mattenstrikmachine lag. Deze werd nog enige tijd gebruikt. Het zmlk-onderwijs was vooral gericht op het bevorderen van de zelfredzaamheid en het aanleren van praktische vaardigheden, waarbij een duidelijk onderscheid tussen de sexen werd gemaakt: 'De meisjes leren koken en allerlei huishoudelijke bezigheden. De jongens houden zich met meer mannelijke zaken bezig.' Dit onderscheid was in het mlk-onderwijs eveneens gebruikelijk. Bij de opening telde het christelijke deel 26 leerlingen en de openbare 23. Ze bleven vaak tot 18 jaar. De leerlingen van de mlk-school verlieten de school doorgaans een paar jaar eerder om werk te zoeken. Voor de meeste zmlk-kinderen was dat niet weggelegd. In 1969 kon de christelijke school voldoen aan de eis van 35 leerlingen. Direct werd een verzoek tot verzelfstandiging ingediend en gehonoreerd. De vleugelschool heeft maar kort bestaan. Achteraf bleek wel: het was een constructie uit noodzaak, niet uit overtuiging. De christelijke school ging aan de Klokhuislaan verder als De Rank en groeide snel, mede door de opening van Borneroord waar zij twee klasjes inrichtte. De verlaging van de leerlingenschaal naar tien kinderen per groep droeg ook bij aan de groei. In 1974 telde De Rank 74 leerlingen. De openbare school kreeg de naam De Poarte en bleef klein. In 1975 verliet zij het pand aan de Klokhuislaan en verhuisde naar De Weterville. Op alle scholen deden in de loop van de tijd ondersteunende disciplines hun intrede. Als eerste kwam er een logopediste en daarna een schoolpsycholoog en een maatschappelijk werker. De kinderen konden steeds beter geholpen worden. Met deze drie nieuwe scholen werd het speciaal onderwijs definitief verankerd in Drachten. De vijf nieuwe schooltypen die er daarna bijkwamen verbreedden het palet van het speciaal onderwijs, waardoor andere kinderen met specifieke onderwijsvragen passend geholpen konden worden. ■

‘Waarom dit onderwijs zo noodzakelijk is’

Het speciaal onderwijs in Drachten (circa 1960–circa 1985)

► Het logo van 't Heechhout, zoals dat rond 1980 in gebruik was.

Rond 1960 had het speciaal onderwijs voor kinderen met een verstandelijke beperking definitief een plaats verworven in Drachten (*Smelne's Erfskip* 46, februari 2018). Tot medio jaren tachtig kwamen er nog vijf nieuwe schooltypen bij. Alle scholen begonnen in noodgebouwen. Die werden opeenvolgend door meerdere scholen gebruikt.

■ Leer- en opvoedingsproblemen

Tine de Roo-Koopman, wethouder van 1957-1970, spande zich met hart en ziel in voor beter onderwijs, ook voor speciaal onderwijs. Zij was in 1959 de initiatiefneemster voor een lom-school (leer- en opvoedingsmoeilijkheden) in Drachten. Dat was een primeur in de provincie. Op 1 september 1961 werd

► Uit dit krantenbericht blijkt de voorlijke positie van Drachten met betrekking tot het opzetten van lom-onderwijs. Men wilde goed beslagen ten ijs komen: voor de opening werden 850 leerlingen uit het lager onderwijs in Smalingerland getest om te onderzoeken of ze voor dit onderwijs in aanmerking kwamen. *Friese koerier* 14 april 1960.

Eerste LOM-school in Friesland
DRACHTEN — Voor de stichting van een zgn. LOM-school (school voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden), waartoe Smalingerland enige maanden geleden besloot is rijkssubsidie toegezegd. Momenteel wordt aan de voorbereiding van het onderzoek, dat aan de toelating van leerlingen moet voorafgaan, gewerkt. Er kan dus verwacht worden, dat over de opening van deze school binnenkort meer bekend zal worden. Deze school zal de enige van een dergelijk karakter in Friesland zijn.

de openbare lom-school aan de Handwerkerszijde in gebruik genomen. Leeuwarden had Drachten afgetroefd door een week voor de zomervakantie van 1961 een lom-school te openen.

S. Peereboom was het eerste hoofd. Tien jaar later werd de nieuwbouw aan 't Swin betrokken en die kreeg de naam 't Heechhout. Zeven onderwijzers, een logopedist en een maatschappelijk werker begeleidden de toen negentig leerlingen.

De christelijke lom-school opende op 13 november 1969 haar deuren aan de Klaverweide met Y.A. Sinnema als schoolhoofd. Wethouder De Roo-Koopman refereerde bij de opening aan wat acht jaar daarvoor speelde: ‘Wij zijn nu al bijna vergeten dat wij toen omstandig moesten uitleggen waarom dit onderwijs zo noodzakelijk is.’ De christelijke school kreeg haar nieuwbouw in 1977 aan de Kennedylaan en ging verder onder de naam Sjalom. De school telde inmiddels 100 leerlingen.

Het lom-onderwijs was bestemd voor normaal begaafde kinderen die in leerprestaties achterop waren geraakt door bijvoorbeeld een geboortetelesel en/of gezinsproblemen. Na het inlopen van de achterstand moest een terugplaatsing in het gewone onderwijs volgen. Het heette daarom schakelonderwijs. Van een terugplaatsing kwam het echter niet vaak en al snel werd het eindonderwijs genoemd.

Het was aanvankelijk vooral een ‘jongensschool’, er gingen weinig meisjes naartoe. Gaandeweg kwamen er meer kinderen met gedrags- en opvoedkundige problemen. Omdat er in Friesland geen zmok-school (zeer moeilijk opvoedbare kinderen) was, werden de Friese lom-scholen geconfronteerd met zwaardere gedragsproblemen.

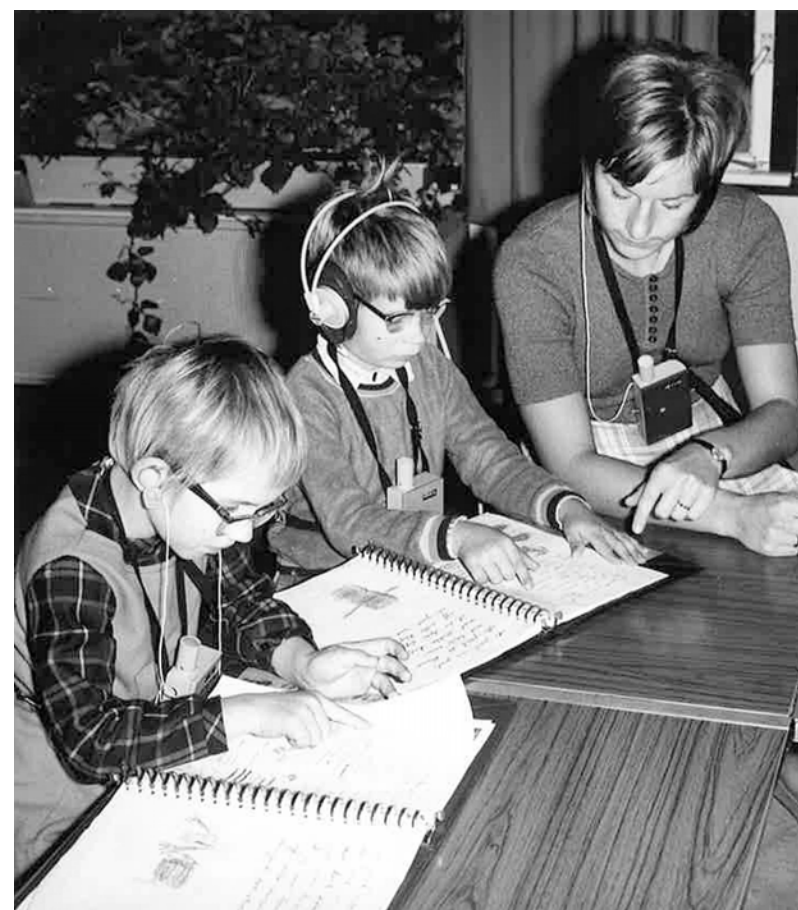
Het lom-onderwijs groeide spectaculair, ook in Drachten. In Smalingerland bezocht in de jaren zestig en zeventig 2 à 2½ procent van de kinderen dit onderwijs, wat vergeleken met het landelijke cijfer desondanks nog aan de lage kant was.

■ De Skelp en de Gerritsmaschool: uniek in Friesland

Rond 1970 werden in Drachten twee scholen geopend die in de provincie uniek waren en kinderen uit heel Friesland en delen van de buurprovincies opnamen. Drachten kreeg daardoor een breed spectrum aan speciaal onderwijs.

KNO-arts G.J.C. Ter Pelkwijk zag in zijn praktijk dat kinderen met gehoor- en spraakproblemen vastliepen in het reguliere onderwijs. Hij kaartte dit in 1962 aan bij wethouder De Roo-Koopman. Schoolarts H.J.B. Valken zag dezelfde problemen. De twee medici spoorden deze kinderen in de jaren zestig actief op. Hun inspanning resulteerde in de oprichting van de school voor slechthorende (niet dove) en spraakgebrekkige kinderen (1970, Schuitenmakerswal). Alle levensbeschouwelijke richtingen werkten erin samen. De school kreeg een jaar later de toepasselijke naam De Skelp.

In het schoolgebouw waren geluiddempende voorzieningen aangebracht. In alle lokalen was een ringleiding en iedere leerling en onderwijzer had een draadloos zend- en ontvangststelsel met een microfoon. De leerlingen konden zich vrij bewegen en toch blijven communiceren. In de klas zaten de leerlingen in een hoefijzeropstelling zodat ze elkaar goed konden zien. Er lag een zwaar accent op goed leren spreken en het bevorderen van de taalontwikkeling. Van meet af aan werd logopedische hulp aangeboden. In 1972 waren er 32 leerlingen en ontstond enige onrust of de school wel levensvatbaar was. Men begon toen met de opname van kinderen vanaf drie jaar, om de taalgevoelige periode in de kleuterleeftijd zoveel mogelijk te benutten. In 1977 waren er inmiddels twee kleutergroepen en in totaal 110 leerlingen. De onrust van 1972 was onnodig geweest.

Eind 1978 werd aan de Wetterwille de nieuwe school geopend. Daarbij sprak wethouder Jonkman de dichtelijke woorden: ‘Dit is de mooiste en nuttigste Skelp die ik tot nu toe heb kunnen vinden langs de vloedlijn van het menselijk bestaan.’ Schuine plafonds en geluidsabsorberend materiaal zorgden voor een goede akoestiek. De ringleiding werd door de Technische Hogeschool Enschede aangelegd.

■ Meervoudige beperkingen

In 1969 startte Maartenswouden met een school op haar terrein. Waar Borneroord besloot gebruik te maken van het bestaande christelijke zmlk-onderwijs (zeer moeilijk lerende kinderen), wilde Maartenswouden een eigen school. Dat moet ertoe bijgedragen hebben dat de openbare zmlk-school De Poarte, zoals in deel 1 is beschreven, klein bleef. In 1970 woonden 35 kinderen in Maartenswouden die voor onderwijs in aanmerking kwamen. Het houten noodgebouw brandde tijdens de Kerstviering van 1971 af. Het plan voor een nieuwe school was toen al goedgekeurd. De nieuwe G.N. Gerritsmaschool (februari 1973) werd ook opengesteld voor externe leerlingen uit de hele provincie en ontwikkelde zich tot een zmlk-school voor kinderen met meervoudige beperkingen. De school specialiseerde zich in kinderen met een verstandelijke én een lichamelijke beperking én/of contact- of autisimestoornissen. Er was daarom een breed scala aan

◀ Het logo van de Vereniging voor Christelijk Speciaal Onderwijs Drachten e.o. Rond 1980 maakten De Rank (zmlk), Immanuel (mlk), De Ark (ybo mlk) en Sjalom (lom) deel uit van de organisatie.

▲ Onderwijsassistente H. Kuipers met twee leerlingen. Ze maken gebruik van het draadloze zend- en ontvangststelsel. Dat werd ontwikkeld door Philips en was een wereldprimeur. Philips maakte er een mooi exportproduct van. Foto Archief De Skelp.

specialisten aan verbonden: een logopedist, psycholoog, maatschappelijk werker, fysiotherapeut, bewegingsleerkracht, spelleidster en kinderarts. Veel aandacht werd besteed aan bewegingsonderwijs. Leerlingen kregen les in het gebruik van een elektrische rolstoel. De school was op dit vlak innovierend en haalde hiermee de landelijke vakpers.

▲ Les in het zelfstandig bedienen van een elektrische rolstoel. Fysiotherapeut Jos van der Veldt (links) en aanpassingstechnicus Gerwi Mengerink (rechts) ontwierpen voor Andries een elektrische rolstoel die hij met het hoofd kon bedienen. Hij kreeg hierdoor veel meer vrijheid en zelfstandigheid. *Onze Zorg* juni 1991.

■ **Leerplichtverlenging**
Vanaf 1967 was het wettelijk mogelijk om vbo-scholen (voortgezet buitengewoon onderwijs) op te richten. In juni 1968 vroegen B en W hierover advies aan Peereboom. Hij berichtte dat leerlingen die niet door konden stromen naar het reguliere vervolgonderwijs het moeilijk hadden om op hun dertiende of veertiende jaar nog op de school van de jongere kinderen te moeten blijven. Ze raakten gedemotiveerd en dat beperkte hun toekomstmogelijkheden. De economische recessie vertraagde het opzetten van nieuwe scholen. Maar ook de inspecteur stond op de rem en de schoolraad (waarin ouders zaten) was eveneens kritisch op het ontwikkelen van meer schooltypen. De verlenging van de leerplicht naar negen jaar (1969) en vervolgens naar tien jaar (1975) maakte het echter noodzakelijk passend vervolgonderwijs te creëren. Er werd gekozen voor zelfstandige vbo-scholen. Het samengaan van vbo-lom en vbo-mlk werd na ampele overwegingen afgewezen. Het vbo-lom werd AVVO (Algemeen Vormend Voortgezet Onderwijs) genoemd. Dat het een andere inhoud kreeg blijkt wel uit het feit dat vakleerkrachten Engels, wiskunde en handelsrekenen werden gevraagd.

Op deze school stroomden ook leerlingen uit het gewoon lager onderwijs in. Het onderwijs had een veel theoretischer inhoud dan het vbo-mlk dat vooral praktijklessen gaf. In het leerplan van de vbo-mlk was ook het bijbrengen 'levenskennis' opgenomen. Daaronder vielen bijvoorbeeld lessen in gezondheidsleer, maatschappijleer, verkeer en kennis van recreatie en vrije tijdsomstandigheden. Het vbo-mlk onderwijs ging in Drachten in 1973 van start met 22 leerlingen. De openbare school ging De Venen heten en de christelijke De Ark. Een hoogtepunt vormde de totstandkoming van een prachtig nieuw schoolgebouw aan de Splitting waarin De Venen en De Ark werden gehuisvest (1979). Dit was binnen het speciaal onderwijs inmiddels het derde Drachtster initiatief tot samenwerking van een christelijke en een openbare school in een gebouw. Het resulteerde in een voor Nederland unieke onderwijssituatie. De praktijklokalen en de kantine werden gezamenlijk gebruikt. Iedere school had de theorielokalen in een eigen gedeelte. Het werd daarom een vleugelschool genoemd, dezelfde aanduiding en opzet als bij de samenwerking binnen het zmlk-onderwijs begin jaren zestig. De twee scholen telden op dat moment gezamenlijk 135 leerlingen.

■ **Aangepast kleuteronderwijs**
De jongste kinderen in het onderwijs, de kleuters, trokken eind jaren zeventig de aandacht. Inmiddels gingen vrijwel alle kinderen vrijwillig naar de kleuterschool. Die werd gaandeweg als een onmisbare voorbereiding op de lagere school beschouwd. Maar sommige kleuters bleken dan al niet meer mee te kunnen komen. Het idee van een speciale speel-leergroep werd in Drachten geopperd maar niet gerealiseerd. Een paar jaar later trokken de schoolartsen aan de bel (1983). De nieuwe Wet op het Basisonderwijs (1985) vervroegde de leerplicht naar vijf jaar. Dat gaf de stoot tot een tweetal innovaties. Eerstens werd het mogelijk kinderen vanaf 4 1/2 jarige leeftijd in het zmlk-onderwijs te plaatsen. Ten tweede werd het iobk-onderwijs (in ontwikkeling bedreigde kinderen) in het leven geroepen. De naamgeving veranderde in 'observatie- en ontwikkelingsgroep'. De openbare lom-school startte in 1984 met negen leerlingen. Na een jaar was de ervaring al 'onverdeelde gunstig'. Dit onderwijs fungeerde als voorbereiding op de mlk- en de lom-school en aangehaakt bij de lom-scholen.

■ **Succes en kritiek**
Na het tot stand komen van het iobk-onderwijs kwamen er in Drachten geen nieuwe schooltypen meer bij. In Beetsterzwaag was de school voor kinderen met een lichamelijke beperking

('Lyndensteynschool') gevestigd en daar werden goede relaties mee onderhouden. Voor de meeste kinderen met specifieke onderwijsvragen was in Drachten en omgeving veel beter onderwijs beschikbaar dan voor 1950. In vier decennia werd heel wat tot stand gebracht, wat veel kinderen een aangenamere jeugd en een betere toekomst heeft bezorgd.

Aan de groei van het speciaal onderwijs lagen meerdere oorzaken ten grondslag. Het opvijzelen van het niveau van het gewone lager onderwijs in de jaren vijftig en zestig was er een van. Zwakkere kinderen vielen daardoor vaker uit. Daarnaast werd van mlk-kinderen in de wederopbouwtijd verlangd dat ze productief werden en daar was een passende opleiding voor nodig. Ook werd de opvatting dat ieder kind recht op onderwijs had gemeengoed. Niet onbelangrijk was ook de toegenomen kennis over handicaps en didactiek, men kon meer met kinderen met een beperking of specifieke leervraag bereiken. De welvaartsstaat maakte het opzetten van een stelsel van speciaal onderwijs financieel mogelijk. De explosieve groei riep kritiek op vanaf ongeveer 1970. Dat was een landelijk verschijnsel en die werd ook in Drachten geventileerd. Onder meer wethouder Jonkman, de inspectie en ouders en schoolraden riepen vragen op. Gingen er niet te veel kinderen naar het speciaal onderwijs, was dit niet stigmatiserend voor hen? Maakte het regulier onderwijs zich niet

te snel af van kinderen die meer zorg nodig hadden en waren er niet te veel schooltypen ontstaan? Kinderen hoorden toch eigenlijk op het gewone lagere onderwijs thuis? Hieruit groeiden de ideeën over Samen naar School en Passend Onderwijs, zoals die vanaf de jaren negentig stapsgewijs vorm werden gegeven. De eerste stap was de samenvoeging in 1998 van de mlk- en de lom-school in een nieuw schooltype: het speciaal basisonderwijs. Maar deze ontwikkeling valt buiten het bestek van dit artikel dat beoogde de opbouw van het speciaal onderwijs in Drachten te beschrijven.

■ **Groot draagvlak**
Kenmerkend voor de opbouw van het speciaal onderwijs in Drachten is dat een breed scala aan initiatiefnemers op dit toneel verscheen: ouders, onderwijzers, bestuurders, medici, gehandicapteninstellingen en betrokken burgers. Er was een groot lokaal en regionaal draagvlak. Dat moet bijgedragen hebben aan de grote omvang en het grote bereik van de sector.

Vbo-scholen houden leerlingen vast tot zij werk hebben

